

GLASBA V BAROKU

Vse, kar je v glasbi prinesla renesansa, je v 17. in prvi polovici 18. stoletja dobilo nove značilnosti: veličastje, razkošno oblikovanje in številne okraske. To umetnostno obdobje imenujemo **barok**. Beseda je portugalskega izvora in pomeni nepravilni biser. Z njo so poudarjali izumetničenost, ki je zamenjala jasne renesančne oblike.

Veličastje so poudarjali mogočni pevski zbori, instrumentalne skupine in zlasti orkestri, okrasje pa je izstopalo v virtuosnih¹ solističnih melodijah, ki so jih izvajali pevci ali instrumentalisti.

GLASBENE OBLIKE

Posebno priljubljena glasbena oblika v baroku je bila **opera**. Baročno razkošje je izkazovala v zunanji in notranji opremi gledališč, sceni, kostumih, dramski igri ter glasbi. Petje je bilo virtuosno in obogateno s **koloraturami**, kar pomeni, da so bila zanj značilna zaporedja okrašenih drobnih tonov, ki so se nizala v višine in nižine. *Primer koloraturnega petja:* <https://www.youtube.com/watch?v=2O9OfxS0r08>

Operne predstave so bile namenjene plemstvu in bogatim meščanom. Sprva so se uveljavile v italijanskih mestih. Z gostovanji so jih operne družine širile v druge evropske dežele, toda v Franciji, Nemčiji in Angliji so kmalu začeli ustvarjati lastno opero. Skupaj z operami so se proslavili njihovi skladatelji, ki so v tistih časih službovali na bogatih dvorih in v cerkvah.

Cludio Monteverdi je italijanski skladatelj in dirigent. Med ohranjenimi opernimi prvenci je njegova opera **Orfej**, spet vsebina o antičnem pevcu. Iz grške mitologije je izbral tudi snov za opero **Arianna**. Iz nje je se je ohranila znana tožba, v kateri glavna junakinja žaluje zaradi nesrečne ljubezni.

C. Monteverdi: Lasciate mi morire iz opere Arianna

<https://www.youtube.com/watch?v=Dd4e7pe2ax0>

(prevod: Pustite mi umreti, pustite mi umreti, saj ni ničesar več, kar me poteši usodo zlo prepreči in strašnih muk me reši. Pustite mi umreti, pustite mi umreti.)

Baročno opero je vse bolj preraščalo razkošno umetno petje. Izstopali so pevski glasovi, medtem, ko je bila vsebina opernega dela v ozadju. To je privedlo do prenove opere, za kar ima največ zaslug bavarski skladatelj **Christoph Willibald Gluck**. O tem je napisal: »Prizadeval sem si postaviti glasbo v njeno pravo vlogo: služiti mora poeziji.« Gluck je napisal več opernih del in med njimi je ponovno **Orfej in Evridika**.

C. W. Gluck: Orfejeva tožba <https://www.youtube.com/watch?v=Z8dlevs0VIU>

(prevod: Kaj naj počnem brez Evridike? Kam naj grem brez nje?)

¹ **Virtuoz** je umetnik, ki dosega največjo spretnost in mojstrstvo izvajanja. Nekaj skladb iz baročnega obdobja si že spoznal in morda se spomniš tudi kakšnega ustvarjalca tega časa.

Na področju vokalno-instrumentalne glasbe sta doživela v baroku svoj razcvet tudi **oratorij** in **kantata**, ki ju že poznaš. Prvi ima nabožno, drugi pa posvetno dramsko vsebino, ki jo izvajajo pevci-solisti, zbor in orkester. Podobna sta torej operi, le da sta brez igralskega in scenskega dela.

V baroku je naraščalo zanimanje za instrumentalno muziciranje. Izpopolnili so orgle, različne predhodnike klavirja, predvsem pa so se proslavili nekateri italijanski izdelovalci godal, kot npr. Stradivari. To je spodbudilo skladatelje, da so ustvarjali glasbene oblike za solistične inštrumente in orkestre.

Za solistična glasbila, zlasti godala, so oblikovali **sonate**, ki so imele po navadi štiri stavke. Spremljavo so igrali na čembalu, orglah ali lutnji. **Suita** je zaporedje plesnih stavkov; izvajajo jo posamezni inštrumenti, instrumentalne skupine pa tudi orkester.

Archangelo Corelli je bil prvi skladatelj in prvi poklicni violinist v zgodovini. Proslavil se je z glasbeno obliko, imenovano **koncert**. Ime izvira iz italijanske besede tekmovati. V tej glasbeni obliki se izmenjujejo posamezni inštrumenti ali manjše instrumentalne skupine z orkestrom, kakor da bi šlo za tekmovanje. Koncerti imajo po več stavkov.

Najbolj priljubljen baročni ciklus violinskih koncertov je napisal skladatelj **Antonio Vivaldi**. Poimenoval ga je **Štirje letni časi**. Za vsakega izmed njih je izbral sonet in z njegovo besedo izrazil občutje posameznega koncerta. S toni je dočaral razpoloženja in pojave, ki jih prinaša določen letni čas.

A. Vivaldi: Pomlad <https://www.youtube.com/watch?v=l-dYNttdgI0>

A. Vivaldi: Poletje <https://www.youtube.com/watch?v=KY1p-FmjT1M>

A. Vivaldi: Jesen <https://www.youtube.com/watch?v=H7hGiZ579cs>

A. Vivaldi: Zima <https://www.youtube.com/watch?v=TZCfydWF48c>

Veliko koncertov in sonat je v baroku napisal skladatelj in violinski virtuoz **Giuseppe Tartini**. Rodil se je v Piranu, kjer je preživel svoja prva leta. Kasneje je v glavnem deloval v Padovi. Tartinijeva rojstna hiša je pomemben kulturni spomenik, njegov kip pa krasi osrednji piranski trg. V spomin na skladatelja prirejajo Tartinijeve dneve, ko glasbeni umetniki na številnih koncertih predstavljajo njegova dela. Violinski virtuosi radi uvrščajo v svoje programe sonato **Vražji trilček**.

G. Tartini: Vražji trilček <https://www.youtube.com/watch?v=z7rxI5KsPjs>

NAJVEČJI USTVARJALCI GLASBENEGA BAROKA

Vrh baročne glasbene umetnosti predstavljata s svojimi deli nemška skladatelja **Georg Friedrich Händel** in **Johann Sebastian Bach**.

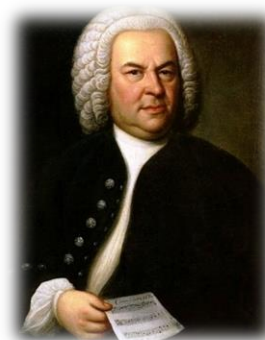

Händel je mnogo potoval in nabiral izkušnje po znanih evropskih glasbenih središčih. Ustavil se je v Angliji, ki je postala njegova druga domovina. Nekaj let je vodil londonsko operno gledališče, kasneje pa se je posvečal le še skladateljskemu delu. Poleg številnih instrumentalnih koncertov, suit in sonat je napisal vrhunske oratorije, njegovemu značaju pa je bila blizu tudi operna ustvarjalnost.

G. F. Händel: Menuet iz suite Ognjemet

<https://www.youtube.com/watch?v=bDa3J2KJqxM>

Istega leta kot Händel se je rodil Johann Sebastian Bach, eden največjih glasbenih ustvarjalcev vseh časov. Izhajal je iz znane nemške družine glasbenikov. Zgodaj in silovito se je navezal na glasbo- Razvil se je v odličnega orglavca, čembalista, violinista in neprekosljivega improvizatorja. Sprva je služboval kot dvornih kapelah, nato pa več kot dvajset let kantor v Leipzigu.

Bachova skladateljska zbirka je ogromna; obsega vokalne, instrumentalne in vokalno-instrumentalne skladbe. Pisal je kantate, oratorije, maše za instrumente pa koncerte, sonate, suite in fuge. Ljudje v času, ko je živel Bach, niso najbolj poznali njegovih skladb. Njegovo veličino so odkrili kasneje. J. S. Bach: *Arija in suite št. 3* <https://www.youtube.com/watch?v=pzlw6fUux4o>

GLASBENO ŽIVLJENJE NA SLOVENSKIH TLEH

Dve leti pred zatonom 16. stoletja so morali zapustiti slovensko ozemlje protestanti in njihovi glasbeniki. Zavladalo je obdobje **protireformacije**, ki je v glasbenem življenju pustilo nove sledi. Škof Tomaž Hren se je zavzemal za kvalitetno cerkveno petje in je zato obogatil arhive s številnimi skladbami. Za njim so odigrali pomembno vlogo jezuitski študenti, ki so uprizarjali verske pa tudi posvetne predstave z glasbenimi točkami.

Posvetno umetno glasbo so gojili po mestih in gradovih. Na naših tleh so gostovali italijanski operisti in skupaj z domačimi plemiči prirejali operne predstave.

Ljubljana je postala najpomembnejše glasbeno središče. V njej so plemiči in bogati meščani, ki so se poklicno ali ljubiteljsko ukvarjali z glasbo, leta **1701** ustanovili **Akademijo filharmonikov**. To je bilo društvo, ki je skrbelo za različne glasbene prireditve.

Baron Janez Vajkard Valvazor v svojem delu *Slava vojvodine Kranjske omenja »muzikalne zabavne vožnje po Ljubljani«*. Takole piše: #ljubljanским prebivalcem nudijo veliko zabave, ker se v poletnem času zvečer po večerji vozijo z vsakovrstno godbo sem in tja po njej.«

Valvazor tudi navaja, da je med tedanjimi glasbeniki deloval izvrstni skladatelj **Janez Krstnik Dolar**, doma iz Kamnika. Pisal je baročne skladbe, med njimi tudi plesne suite z več stavki, ki jih je imenoval **Baletti**.

Ohranjeni baročni inštrumenti v Pokrajinskem muzeju na Ptujju pričajo o glasbenem življenju prebivalcev tedanjega gradu.

Glasbila iz muzeja si lahko ogledaš na teh povezavah:

- članek na RTV Slo: <https://4d.rtvsllo.si/arhiv/bansi/174309647>

- Virtualni sprehod po muzeju:

https://artsandculture.google.com/streetview/pokrajinski-muzej-ptuj-ormo%C5%BE/gQHLhyAZN4eWfw?sv_lng=15.86750073046345&sv_lat=46.42099503394098&sv_h=321.0778471564662&sv_p=-4.377841111154112&sv_pid=v_npPxcmk_Hga9hyvbwI8A&sv_z=0.0896124710915378